

Hastalık konulu anlatı filmleriyle tıp eğitimi

Banu Ayten Akın^{1,*}, M. Cengiz Yakıncı²

Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Sahne Sanatları Bölümü ¹Yardımcı Doçenti, İnönü Üniversitesi Tıp Fakültesi ²Pediyatri Profesörü *İletişim: banuayten@mu.edu.tr

SUMMARY: Akın BA, Yakıncı MC. (Department of Pediatrics, İnönü University Faculty of Medicine, Malatya, Turkey). Medical education with narrative films on the disease. Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Dergisi 2013; 56: 208-217.

Medical education via films fits into the 'case-work' method, and is a method of teaching that is pleasurable for the students, and includes identification, review, and discussion, in contrast to the one-sided narrative style of the more traditional teaching methods. Its contributions to medical education will be analyzed using selected films that deal with specific diseases.

Key words: cinema, medical education, case-work, learning, teaching.

ÖZET: Filmlerle tıp eğitimi “case-work” denilen örnek olay yöntemine uyar. Bu yöntem geleneksel öğretim metotlarının tek taraflı anlatım tarzının aksine haz alma, özdeşleşme, yorum yapma, tartışma gibi öğrenciyi de içine alan bir öğretim yöntemidir. Derlemeye seçilen hastalık konulu filmler ile tıp eğitimine sağlanacak katkılar değerlendirilecektir.

Anahtar kelimeler: sinema, tıp eğitimi, örnek olay metodu, öğrenme, öğretme.

Tiyatro, sinema, müzik, dans, bale, opera ve diğer izleyici veya dinleyici önünde icra edilen sanat dallarının tümü sahne ve gösteri sanatları olarak adlandırılır. Bunlardan en yenisi ve yedinci sanat olarak değerlendirilen sinemanın; 1895’de Lumiere Kardeşler’in Paris’te 25 kişiye yaptıkları on filmlik sinema gösterimleri ile başlamış olduğu kabul edilir. Ancak sinema yoluyla belirli bir öykü anlatma dönemi Fransız yönetmen Georges Melies ile 1896’da başlar. Başlangıçta görüntü ve sesi aynı anda kaydeden bir aygıt olmadığı için sessiz sinema devri 1912’deki ilk sesli filmlere kadar sürmüştür.

Anlatı; kısaca “Zaman ve mekan içinde olan, belirli karakterlerin başından geçen, neden-sonuç ilişkisi içerisindeki olaylar zinciri”dir.¹ Sinemada anlatı, bu tanımı sinopsis ve treatment aşamasında karşılamakla birlikte sinema; anlatının görselleştirilmesi adına sinematografiye ihtiyaç duyar. “Hareketle yazı yazma sanatı veya bilimi” olarak tanımlanan sinematografi; yalnızca bir görüntüleme edimi değildir. Film içeriğine anlam ve alt metin katmanları eklemeye yarayan, deneyimlerle farkına vardığımız bir dünyayı görüntüler yoluyla ‘anlam’a, çoğunlukla da ‘yeni bir anlam’a dönüştürmektir. Nasıl ki; evrensel bir dili olduğu kabul edilen müzikte notalar bir araya getirilip yeni bir müzikal anlam

oluşturuluyorsa sinema dilinin her bir ögesi de birleştiğinde yeni bir anlam oluşturmaktadır. “Sinematografik anlam, yalnız film dilinin araçlarıyla dışa vurulan bir anlamdır ve bu araçlar dışında gerçekleşmesi olanaksızdır.”²

Anlatı metinleri arasında mimetik yapıya en yakın olanlar tiyatro ve özellikle de sinemadır; çünkü bir olay ya da mekânın hareket ve süresini yeniden üretebildiği için sinema diğer sanatlar içinde ve yeniden canlandırma biçimleri arasında en gerçekçi olandır. Teknikten estetiğe sinematografik yeniden canlandırma, sadece kamerayla ilgilenmez; kullanılan filme, ışık kaynağının türüne, objektif seçimine, seslerin tasarımına, mizansene, sekansların dizilişine ve kurgu seçeneklerine kadar bütün bu unsurlarla ‘gerçekliğin algılanışını’ daha güçlü bir şekilde yeniden üretmeye çalışır.³

Sinemada anlatı ögesi başlangıcından bugüne; tıpkı edebiyat gibi klasik anlatı ve modernist anlatı olarak tanımlanmaktadır. Günümüz filmlerinin birçoğunda bu iki anlatı şeklinin özelliklerinden bazıları aynı anda bulunabilmektedir.

Klasik anlatıda amaç seyreden inandırmak ve bir illüzyon (yanılsama) yaratmaktır. Seyirci izlediği olayları gerçek zannetmelidir. Yanılsamanın

sağlanması inandırıcılığa, inandırıcılık ise mantıklı neden-sonuç ilişkisine bağlıdır. Bir öyküyü diğer anlatı yapılarından ayıran özellik; bir olay örgüsüne sahip olmasıdır. Dramatik yapı, serim, düğüm, çatışma, doruk noktası, çözüm gibi öğelerden oluşur. Klasik sinema anlatısı, izleyicisini alabildiğine duygulandırma, oyundaki kahramanla özdeşleştirme, sahnelenen eyleme katma şeklinde tanımlanabilir. İzleyicisini, sinemanın 'büyüsü'ne inandırma temelinde tüm parçalar 'anlatımı görünmez kılma' amacı doğrultusunda birleştirilmiştir. Klasik anlatı şekli, mimetik bir sanat dalı olarak 'anlatıcı'nın varlığını görünmez kılar. Görünmez anlatıcı için, 'görünmez gözlemci' konumundaki kamera kullanımıyla nesnel anlatım yanılması yaratmaya çalışır. Bir başka deyişle izleyici, doğrudan kurmaca evrene girip, kurmaca karakterlerle özdeşleşerek, kendi gerçekliğini ve bilincini geride bırakarak, kurmaca evrende yaşar. Bu anlatı şeklinde, film boyunca doruğa çıkan duygusal gerilim, çözüm aşamasıyla birlikte son bulur ve izleyici duygusal açıdan rahatlatılarak arınması (katharsis) sağlanır. Klasik sinemada çoğunlukla yaratılan izlenim 'öykü'nün kendini anlatması ve anlatı ile anlatımın hem nötr hem de saydam olmasıdır.

Romanda ortaya çıkan, daha sonra da sinemada uygulanmaya başlanan modern anlatı şeklinin asal özelliği, özdeşleşmeyi kırıp, kendi gerçekliğini, bilinçli olarak yorum veya oyun olarak açığa vurması yani estetik özbilinçliliğe ya da öz-düşünümselliğe yol açan bir yapılanmayı içermesidir. 1960'lı yılların ikinci yarısından itibaren Fransa'da Bresson, İtalya'da Antonioni ve Fellini gibi yönetmenler sinematografik dilin temel parçalarını farklı bir biçimde düzenlemeye, görüntülerin formal organizasyonunu yeniden gözden geçirip, izleyicilerine 'algılamada uzlaşım olmanın' maceralar sunma çabalarına giriştiler.⁴ Klasik anlatı şeklindeki birçok film, sadece tek bir karakterin sınırlı bakış açısıyla kurulurken, modern anlatılarda farklı karakterlerin bakış açıları iç içe geçmiş şekilde inşa edilir. Birincil ve ikincil olay örgüleri iç içe geçmiş şekilde kurgulanır. Bunlar çizgisel bir okuma sunmak için değil de tersine 'merkezi filmin hedefini' oluşturmak için sürekli değiştirilerek, izleyicinin dikkati ayakta tutulmaya çalışılır. Klasik anlatı sinemasındaki art-zamanlılık yerine geçmiş, şimdi ve geleceği bitişiren eş-zamanlılık yeğlenir. Modern anlatı sinemasının, dikkati

anlatıdan anlatıma ya da iletiden imgelere kaydırıldığı söylenebilir. Anlam tasarımı, görüntülerin görselliği vurgulanarak, sesleri ve imgeleri karşı karşıya getirerek, ileti ve içeriği zıtlştırma temelinde elde edilmeye çalışılır.

Temsil sanatında 'gösterilen'in değeri; ya toplumsal kodlamalar çerçevesinde ilgi, merak ögesiyle 'kendinden' kaynaklıdır ya da anlatımın ön plana çıkartıldığı yapıya olan ilgiden kaynaklanır. İçerik ve biçim temsil edilenin değerini belirler. Marjinal karakterler ya da başlarına olağanın dışında işler gelmiş olağan insanlar, hayatın başka yüzlerinin temsilcisi olarak her zaman ilgi çekicidirler. Bu doğrultuda hastalık konusu yaşam-ölüm döngüsünün gerçek, olağan bir o kadar da ilgi çekici bir parçasıdır. Her hastalık hikayesi temsil değeri taşımaz. Sıradan bir çocuk hastalığı, hastalık bir salgınla belli bir bölgedeki çocuk nüfusunu tehdit etmedikçe, cüzam salgına dönüşmedikçe, bir AIDS hastası aşıklı olmadıkça, çaresiz bir hastalığın karşısında kişinin yaşama çabası baskın çıkmadıkça, bir şizofreni hastası önemli bir kişi olmadıkça, toplumu tehdit eden bir eyleme girişmedikçe herhangi bir hastalık tek başına sahne ve gösteri sanatlarının ele alacağı ana dramatik malzeme olamaz.⁵

Sinema sanatı dünyanın her köşesindeki seyircisine gerçek dramı, gerçek trajediyi ya da tutkularıyla övünen gerçek çocuk, kadın ve erkeklerin sevgi ve nefretlerini göstermeye yarayan bir sanat olarak övgü görmüştür. Yaratığı kahramanlar seyirciye özdeşleşme imkânı sunan, kusurları fazla ön plana çıkartılmayan kahramanlardır ve öykü içerisinde bir mücadeleye girişirler, bu mücadeleden çoğunlukla galip çıkarlar. Kahramanla özdeşleşen seyirci; sinema salonundan zafer kazanmış ve duyguları sağaltılmış bir kahraman olarak ayrılır. Serim, düğüm, çözümü belli bir öyküde, anlatıcının saydamlaştığı bir yapıda, sistem için idealize edilmiş kahramanlar yaratan Hollywood sineması; özellikle seksenlerden sonra bu, idealize edilmiş iyi kahramanıyla ilgili yeni arayışlara yönelmiştir. Bu doğrultuda temsil değeri olan hastalıklar ya da hastalıkla mücadele konusu da marjinal karakterler gibi sinemanın ilgi alanına girmiştir.

Bu derleme; hastalık konulu anlatı filmlerinden örneklerle sinemanın tıp eğitimine ne ölçüde katkı sağlayabileceğini araştırmaktadır. Otizm hastalığını ele alan Yağmur Adam⁶ (Rain

Man), Temple Grandin⁷ ve Kar Pastası⁸ (Snow Cake) şizofreni hastalığını ele alan Akıl Oyunları⁹ (A Beautiful Mind), ALD hastalığını ele alan Lorenzo'nun Yağı¹⁰ (Lorenzo's Oil), AIDS hastalığını ele alan Philadelphia,¹¹ serebrovasküler hastalıkları ele alan Kelebek ve Dalgıç¹² (Le Scaphandre et le Papillon), kendini tıbbi adanmış bir doktorun eğlenceli mücadelesini anlatan Patch Adams¹³ filmleri bu çalışmada incelenecek örnek filmler olarak seçilmiştir.

Ele alınan filmlerdeki hastalıkların tıp alanındaki bilimsel gerçekliğine rağmen bunları belgesel kategorisine almak için yeterli verimiz yoktur. Gerçek yaşam ya da gerçek yaşamı yansıtmak üzerine yapılan filmlerin belgesel niteliği pek çok kuramcı ve yönetmen tarafından tartışılabilir da burada asıl olan; sinematografisi dışında yapıntı olmayan bir sanat eseri olacaktır.

Bluem¹⁴ belgesel sinemayı şöyle tanımlar: Ya olgusal çekimle ya da aslına sadık olarak yeniden kurulmak yoluyla yorumlanan gerçekliğin herhangi bir yönünü, akla ya da duygulara seslenecek şekilde ve biçimde film üzerine kaydetme yöntemlerinin tümü belgesel filmidir. Bu anlamda ele alınan filmlerin bir kısmı gerçek yaşam öyküsünden kurgulansa da dokümanter film niteliği taşımayacak ölçüde bozuntuya uğratılmış karakter ve olay dizisi içermektedir. Bu doğrultuda filmlerimizi 'anlatı filmleri' kapsamında değerlendireceğiz ve sinemayla tıp eğitiminin yapılıp yapılmaması konusundaki derlememizi 'anlatı filmleriyle tıp eğitiminin sonuçları' üzerinden ele alacağız.

Hastalık konulu filmler

XIX. yüzyıla kadar kusursuz sayılan erdemli başkarakter; XIX. yüzyılda tiyatrodaki Büchner'in Woyzeck karakteri ile 'anti-kahraman'a dönüşmüştür. Artık sıradan, kusurlu, travma geçirmiş insan da sahnededir. Klasik anlatı yapısı bugün modern sinemada modern anlatı yapısıyla kaynaşmış olarak kullanılmaktadır. Aynı dramatik yapı, farklı akımlar ve arayışlar içinde yeni karakterler yaratmaya itmiştir. Bu doğrultuda bu anlatılar kimi zaman kusursuz kimi zaman da kusurlu karakterleri yani anti-kahramanları kullanmaya başlamıştır.

1988 yapımı Yağmur Adam bu filmlerin ilklerindedir. Filmde otizm hastası bir erkeği canlandıran Dustin Hoffman'a ve yönetmenine Oscar kazandıran performans; tüm dünyayı

hem böylesi bir kusurlu kahramana hem de otizm kavramına karşı hayranlık uyandıracak bir performans olarak sinema tarihine geçmiştir. Normal kavramı düşünüldüğünde fizyolojik ve psikolojik açıdan kusurlu sayılabilecek türden bir kişileştirme örneği gösteren filmde otizm hastalığı; kişinin dış dünyayla bağlantısı ve iç dünyası açısından ilgi çekici özelliklerinin ön plana çıkartılmasıyla ele alınmıştır. Bir yanda dokunmak, sarılmak, duygusal iletişime geçmek türünden davranışları neredeyse yok denecek kadar az bir otizm hastası, öte yanda bu hastanın sistemin çarkı içinde insani duygularından uzaklaşmış olan kardeşi ve otistik olan kardeşin hasta olmayan kardeşe sevgiyi ve bağlılığı öğretmesi.

Her ne kadar hasta kişi tecrit edilmiş ve gözlem altında tutuluyor olsa da eğitim aldığı takdirde otizmin, yaşamla uyumlu bir şekilde sürdürülebilir türden bir hastalık olduğunun gösterildiği filmde; Hoffmann, canlandırdığı Raymond (Rain Man) karakterini, bu karakterin olasılık hesaplarıyla bir kumarhanede çok büyük paralar kazanabilecek türden ve yere düşen çöpleri bir bakışta sayabilen alışılmadık zekaya sahip beynini, iyi bir gözlem ve oyunculukla yüceltmış olur.

Özcan ve Emir¹⁵ otizmi şöyle ifade eder: Otizm, sosyal etkileşimde bozukluk, dil, konuşma ve sözel olmayan iletişimde gerilik ile birlikte tekrarlayıcı basmakalıp davranışlar ile karakterize beyin gelişimiyle ilgili bir bozukluktur. Kronik bir bozukluktur ve yaşam boyu sürer, yaşla ve olgunlaşma ile belirtilerin görünüm ve şiddetinde değişiklik görülür. İlk kez 1943 yılında doğumsal bir hastalık olarak tanımlanan otizm ile ilgili olarak 1980 sonrasında yapılan araştırmalar göstermiştir ki; alta yatan biyolojik ve psikolojik olaylar göz ardı edilmeksizin hastalığın sebepleri arasında özgül genetik faktörlerin büyük payı olduğu bir gerçektir.

Yağmur Adam filmiyle otizm hastalığı konusunda tüm dünyada inanılmaz bir bilinç oluşturulmuştur. Sinemanın kitleler üzerindeki başarısı olarak yorumlanabilecek bu bilinç; anlatı sineması için de bir dönüm noktasıdır. Karakter idealize edilirken sıradanın dışında özelliği olan kusurlu karakter biçiminde idealize edilerek inşa edilmiştir. Ve bu karakterler aramızdan, hatta en kusurlularımızdan biridir.

Aynı hastalığı bu defa kusurlu kadın karakter

idealize ederek ele alan gerçek bir kişilikten esinlenilerek yapılan Temple Grandin filmi; çevresiyle iletişim kurmakta güçlük çeken, dünyayı farklı bir biçimde, dille değil, görüntülerin diliyle algılayan otistik bir kadının yaşam karşısındaki başarısını anlatır. “Sıcaklığı görebiliyorum” diyen Temple Grandin için yönetmen, kamerayı onun algısıyla ve dünyayı gördüğü biçimiyle hem klasik hem modern anlatı perspektifiyle kullanmıştır. Dünyayı doğrudan algılamakta güçlük çeken Grandin için film sahneleri, fotoğraflar birer geçiş noktasıdır. Tıpkı kapılar gibi... Filmde Temple’ın kendini bir şeyi yapma konusunda motive etmek için kullandığı kapı imgesi, doğrudan bakan bir gözle algılanamayan, ancak farklı eşiklerden (görüntü olarak verilir bize) geçişlerle algılanan gerçek dünyaya açılmaktadır. Ve her bir kapının başında otistik birey için önce korku ve endişe ardından başarı vardır.

Yağmur Adam filmdekine benzer biçimde karakterin beyni; bu defa görseli matematik ve fizik hesabına dönüştüren otizm hastası bireyin üstün zekalı beyni olarak kurgulanır. Bu beyin; atın, boynunu çevirmeden baktığı yeri, açısıyla hesaplar. Hayvanların çıkardıkları seslerden bir şeyden rahatsız olduklarını anlar ve bu rahatsızlığın nedenini yine matematiksel zekasıyla çözer. Olup biteni normal insan dışında kodlanmış bir algıyla görür. İnsani duyguları ancak siyah-beyaz bir fotoğraf olarak kafasına yerleştirdiğinde tanımlayabilir. Sarılma-şefkat gibi duyguları normal algıyla hissedemez, asabiyet-mutluluk arasındaki farkı bile ancak anlatıldığında öğrenebilir. Sözcükler resme dönüştüğünde anlam kazanır ve bu kodlarla bizim tek tek gördüğümüz ayrıntıları bir bütün olarak görüp bizden katbekat hızlı okuyabilir. Kısacası Temple Grandin’in de farklı zekasıyla otizmle yaşamaya dair çözümleri vardır. Bu kusurlu, farklı ve bir yönüyle üstün zekalı beynini kullanarak başaracağı çok şey bulunmaktadır. O hayvanlar için çalışmayı, onlar için rahatsız olmadan geçebilecekleri çiftlikler (kesimhaneler) tasarlamayı tercih eder.

Hastalıkla ilgili yayınlara bakıldığında; 1956 yılında otizmin anormal çocuk bakımına bir tepki olarak ortaya çıktığı bildirilmiş, yani çocuğun duygusal ihtiyaçlarına yanıt vermeyen ilgisiz anne çocuklarında meydana geldiği fikri oluşmuştur. Ancak daha sonra yapılan çalışmalarda bu durumu kanıtlayan bir sonuca

varılamamıştır. Temple Grandin filminde bu eski bilimsel veriye annenin, çocuğun hastalığını ilk öğrendiği anda, doktor-anne sahnesinde yer verilmiştir. Henüz yeterli araştırmanın olmadığı zamanı imleyen geriye dönüş (flashback) sahnesinde doktorun, hastalığı ‘annenin ilgisizliğinden kaynaklı bir durum’ olarak tanımlaması otizmle ilgili bir araştırma ve sosyal bilinçlenme sürecini de ortaya koymaktadır.

Filmin, otizm hastası bireyin duygu dünyasını anlamada en çarpıcı karesi; Temple’ın sığırların sakinleştirilmek için kapatıldığı mekanizmaya benzer bir sarılma makinesi yapıp kendini oraya sıkıştırdığı görüntülerdir. Bir insana sarılmada sorun yaşayan kişinin bu usdışı çözümü “duygu” ile ilgili normal kabul ettiğimiz bir takım standartların, farklı bir beyin için de en iyi göstergesi olmaktadır. Bilindiği gibi otizm hastaları hafif bir dokunma uyarısını tehlike gibi algılayıp aşırı tepki verebilecekleri gibi tam tersine ağır nesnelere altına girmek, dar boşlukların içine girmek gibi basınç duygusunu ya da kinestetik duyuyu aşırı düzeyde arama davranışları sergileyebilir.¹⁶ Yönetmen, kamerayı Temple’ın gözleriyle dış dünyaya tuttuğu çekimlerde, sinema dilini böylesi bir hastalık için kullanılabilecek en donanımlı dil olarak da örgütlemiş olur. Temple’ın kafasının sıkıştırılıp gövdesinin hapsedildiği sığır kafesindeki panik atağı “beni kapat” nidalarıyla seyirciye aktarılırken, kendini kontrol altına alma ve basınç duygusunu arama, sözcüklerle anlatımın yetmediği yerde, göstergesi ‘hayvansal-mekanik bir sarılma makinesi’ olan görüntüler sayesinde izleyen için de anlamlandırılır.

2006 yılı yapımı Kar Pastası filmi ise farklı bir anlatıdan yola çıkarak otizmi yan tema olarak ele alan bir filmidir. Başkarakter olan Alex yolda giderken arabasına aldığı genç bir kız olan Vivienne ile bir kaza geçirir. Vivienne’in ölümü nedeniyle suçu olmadığı halde suçluluk hissederek Alex, Vivienne’in annesi Linda’ya bir özür ziyareti yapmaya karar verir. Alex, Linda’nın otizm hastası olduğunu anlayınca, cenaze işlemlerinde yardımcı olması gerektiğini düşünerek onunla bir süre kasabada kalır. Ne zaman ne yapacağı belli olmayan ve o güne kadar yalnızca Vivienne’in dahil olduğu Linda’nın kendine ait dünyasını anlamak oldukça güçtür. Bu arada Alex, Linda’nın komşusu Maggie ile bir ilişki yaşamaya başlamıştır. Ancak geçmiş ile ilgili bazı gerçekler su yüzüne çıkmaya

başladıkça içinde biriktirdiği acı ve kızgınlıklarla yüzleşir. Hapishaneden yeni çıkmış ve hiç tanımadığı 22 yaşındaki oğlunu tanışacağı ilk gün kaybetmiş olan Alex'in bu tesadüfi yolculuğu kendi iç dünyasına doğru derinleştiği kadar, otizm hastası Linda'nın hastalığına ve iç dünyasına teğet geçmektedir.

Otizm hastalarında tekrarlayıcı, ritmik hareketler ve olguların, nesnelere aynı, alıştığı durumda olma konusunda ısrarcılık ve alıştıkları düzenin değiştirilmesine şiddetle karşı çıkıp öfke nöbetine kapılma durumu Linda'yı da tipik otistik yapan durumlardır. Linda, otistik bir kadın olarak sınırlarını kendi belirlediği modern hapishanesinde (evinde), kimsenin adım atmadığı mutfağında bağırsak sorunlarından ötürü yaptığı diyet yemekleriyle, temizlik obsesyonu nedeniyle lekelerle karşı şiddetli antipatisiyle, göz teması kuramaması, dokunamaması ve sarılamamasıyla obsesif kompulsif bozuklukların eşlik ettiği tipik bir hasta örneğidir. Kızının aldığı fakat kaza nedeniyle Alex'in getirebildiği ışıklara bakıp kendi etrafında dönerek bir nevi transa geçmek, kendinden geçerek tekrarlayıcı hareketlerle dans etmek ve arka bahçesindeki trombolinde zıplamak en sevdiği şeylerdir. Onu diğerlerinden ayıran en önemli yetisi ise gelişmiş dil yetisidir. Genellikle iletişim kurma konusunda sorun yaşayan otizm hastalarının aksine Linda karakteriyle yönetmen, oldukça konuşkan bir portre çizmiştir. Bu Asperger sendromu içinde konuşan otistiklere de uymaktadır. Ancak unutulmamalıdır ki; otizmi olan çocuklarda DSM-IV sınıflandırmasında iletişim ile ilgili sorunların toplandığı dört maddenin üçüncü maddesi 'dil stereotipik ve tekrarlayıcı kullanımı' Linda için de geçerlidir. Panik hâlinde aynı kelimelere takılıp kalmaktadır.

Çevrelerindeki dünyayı algılamada ortak zorlukları olan otistik bireylerin taşıdığı saplantıların hemen hepsine sahiptir Linda. Anlamlandıramadığı için özgür cinsel yaşamı olan bayan komşusunu kısaca "fahişelik yapıyor" diye yaftalayabilir. Öte yandan kendisiyle aslında hiç ilgilenmediği hâlde, ilgileniyor görünen bir kasabalı bayanın samimiyetsizliğini anlayıp kendi yöntemleriyle dersini verebilir. Bu iki farklı algılayış başkasını anlamada derinleşme konusundaki sıkıntıdan kaynaklanır.

Wechsler'e göre; "Düşünce Kuramı" (Theory of Mind), başkasının aklında olan niyeti, düşüncüyü

anlayabilmektir. Başkasının aklındaki anlayabilmek, duygusal ifade ve davranışlarını yorumlayabilmeyi gerektirir. Yüksek bilişsel işlevlere sahip otizmi olan bireyler başkalarının düşündüklerini anlayabilirler, ancak yine de kişilerin duygusal ifade ve davranışları ile ilgili gizli sosyal ipuçlarını yorumlamakta zorluk yaşayabilirler.¹⁷

Linda kararları ve fikirleri konusunda sabit, kararlı ve değişmez bir tutum sergiler. Hayatında beyaz ve siyahın dışında griye yer yoktur. Olgular, düşünceler de nesnelere gibi yerleri değiştirilmeyecek türdendir. Diğer filmlerdeki Raymond, Temple kişileştirmelerinde olduğu gibi Linda'nın ailesinde de herhangi bir otizm hastası görülmemektedir.

Özcan ve Emir'in belirttiği üzere; otizmde 14 ve 20 dışındaki tüm kromozomlarda çeşitli anomaliler bulunmuştur. Otistik hastalarda %3 oranında kromozom anomalisi saptanmıştır. Günümüze kadar gerek ilişki, gerekse bağlantı çalışmaları sonucunda otizmden sorumlu genler konusunda henüz bir birliklilik saptanamamıştır. Günümüzde, otizm görülme sıklığındaki artış, kalıtsal olmayan risk faktörlerinin üzerinde önemli tartışma başlatmıştır.

2001 yılı yapımı Akıl Oyunları filmi, aynı adlı kitaptan senaryolaştırılmış biyografik bir anlatı filmidir. John Nash adında bir şizofreni hastası matematikçinin hayat hikâyesidir. Russell Crowe'a; Altın Küre'de ödül kazandıran Nash karakteri, öğrenciliği sırasında oyun kuramı üzerine büyük başarılar elde etmiş parlak bir matematikçidir. Nash, öğrenciliğinden itibaren hayaller görmeye başlar. Mezuniyetinden sonra, zamanla paranoid şizofreni olur. Fakat hasta olduğunun farkına varamaz. Bir konferans sırasında aniden bir psikiyatrin karşısına çıkması ile olaylar zinciri değişir. Komplo teorileri üzerine yoğunlaşan zihninin oyunları nedeniyle hastaneye yatan ve bu nedenle akademik çalışmalarından uzaklaşan Nash; gerçeklerle bağlantısı kopmuş bir şizofreni hastasıdır. Doktorunun da söylediği gibi şizofreninin kabusu; "neyin hayal, neyin doğru olduğunu bilmemek"tir. Bu bölüme kadar Charles Herman adlı oda arkadaşının gerçek gibi verildiği filmde bu karakterin bir hayal olduğu vurgusu ile seyirci de şaşırılır. Seyirci ilk bir saati Nash'ın doğrularıyla yaşamış, sinema dili; seyirci, yönetmen ya da saydam bir bakıştan değil, Nash'ın hayata bakışının anlatı

perspektifiyle örgütlenmiştir.

Filmin ilk yarısından sonra o ana kadar saydam gibi görünen ve seyirciyi bir yanılsamaya sokan anlatıcı ikircikli bir hâl alır. Pentagon için çalıştığını düşünen Nash'ın söylediği gibi her şey bir komplo mudur, yoksa Nash gerçekten paranoid şizofreni hastası mıdır? Hastalığı kendi çocuğuna zarar vermesine neden olacak noktaya gelince eşi yeniden hastaneye gitmesi gerektiğini düşünür. Nash uzun süre hasta olduğunu kabul edemese de, sürekli gördüğü kız çocuğunun hiç büyümediğini fark edince hastalığını kabul eder. Nash, yaşadığı hayali gerçekleri görmezden gelerek onlarla yaşamaya çalışacaktır. Gördüğü tedaviler etkili olmasa da eşi ve eski iş arkadaşlarının desteğiyle her şeye yeniden başlar. “*Bazen sayılar beklentilerimize ihanet eder*” diyen Nash; kendi akıl hastalığını yine kendi akli ile dizginleyerek akademik çalışmalarına yeniden hız verir. Tekrar üniversitede ders vermeye başlar. Sonunda, gösterdiği sıra dışı mücadeleyle şizofreni ile birlikte yaşamına devam eder. Ve tarih bu müthiş dehaya, akıl hastalığını yine akıyla yenerek hayatının geri kalanını bilime adanmasından ve hastalığının başlamasından önce yaptığı buluşlardan dolayı Nobel Ekonomi Ödülü'nü armağan eder.

Philadelphia; 1980'lerin ABD'sinde AIDS salgınını konu alan bir anlatı filmidir. Amerikalı avukat Geoffrey Bowers'ın firması Baker&McKenzie'yi, AIDS hastalığı nedeniyle kendisine ayrımcılık yapıldığı gerekçesiyle dava etmesi olayından ilham alarak çekilen filmin vermek istediği ana mesaj, AIDS izleğinde eşcinsellere yönelik ayrımcılıktır. AIDS hastası bir homoseksüel olan Andrew Beckett aslında AIDS hastası bir eşcinsel olduğu için ancak başka bir gerekçe bahane edilerek işinden atılır ve dava açmak için bir avukat arayışı içindedir. Bu avukat davada konuyu eşcinsellere yönelik ayrımcılığa getirecektir. Film, erkekler arası fiziksel yakınlaşmaya neredeyse hiç yer vermeden, mesajını temelde aşk ve ayrımcılık üzerinden ileten en önemli eşcinsel filmlerden biri olarak kabul edilir.

İlk kez 1981 yılında ABD'de tespit edilen AIDS'in bugün için etkin bir tedavisi, aşısı yoktur ve hemen hemen tüm vakalarda ölümle sonuçlanmaktadır. Cinsel ilişkiyle, enfekte kan, kan ürünleri, organ ve doku nakilleriyle, enfekte anneden çocuğa geçişle, enjektör

veya diğer aletler yoluyla geçişle bulaşan HIV; günümüzde de henüz kesin bir tedavisi bulunamayan hastalıkların en ölümcülüdür. Edinilmiş immün yetersizlik sendromu (AIDS), tek başına bir hastalık değildir. AIDS hastaları bağışıklık sistemlerinin ciddi şekilde baskılanmış olmasından veya yeterince çalışmamasından dolayı, her türlü enfeksiyona ve hastalığa karşı normal insanlardan daha savunmasızdırlar. Dolayısıyla, yakalanılan basit bir üst solunum yolları enfeksiyonu bile AIDS hastalarının ölümüne neden olabilir. Filmde Andrew'de ortaya çıkan kilo kaybı, deride, ağız içinde, mor ve farklı renkte geçmeyen lezyonlar, sürekli öksürük, boğaz ağrısı, nefes darlığı, şiddetli ishal, sık tekrar eden mantar enfeksiyonları, vücutta çürükler, kolayca meydana gelen kanamalar olarak belirtileri verilen ve sosyal hayattaki olumsuz yeri insan hakları açısından sorgulanan bu hastalığın ilk dönemlerde eşcinsellikle birlikte anılıyor olması filmin ana izleğini oluşturmuştur. Bugün 1980'lerdeki bu yargı yerini tamamiyle çokeşlilik kavramına bırakmış, cinsel yolla bulaşan bir hastalık ve zaman zaman da kontrolsüz kan nakilleriyle geçen bir talihsizlik olarak toplumsal kodlamasını yapmıştır.

Andrew'in, hastalığın tümüyle dışarıya sinyal veren göstergeleri nedeniyle kaybettiği mesleki ve sosyal itibar, hukuken iade edilse de AIDS; kanser ya da başka bir immün sistemi hastalığı gibi yakalanan kişiye sosyal açıdan itibarlı bir yaşamı ve ölümü hak ettirmeyi başaramamıştır. Bu gizlenme sebebiyle AIDS; hasta kişi sayısı tam olarak saptanamayan hastalıklardan biridir.

Gerçek hayat hikayesinden kurgulanmış Lorenzo'nun Yağı filmi adrenolökodistrofi (ALD) hastası Lorenzo'nun sağlıklı hali, hastalığın semptomları, hastalığın teşhisi ve ailenin hastalıkla mücadele sürecini ele alan dört aşamalı süreçsel bir kurguya sahiptir. Finalin 'kısmi başarı' olarak tespit edildiği filmde yaklaşık on yıllık bir dönem işlenmektedir. Birinci evrede Lorenzo; Afrika'da görevli ailesiyle oldukça sağlıklı bir çocuk olarak çıkar karşımıza. Bu dönem “otantizm” dönemidir ve fondaki Afrika ezgileri ileride ailenin arayışının ve alternatif olana yönelişinin bir göstergesi olarak kullanılmıştır. İkinci evrede ilk semptomlar (hiperaktivite, hırçnlık, saldırganlık, denge bozukluğu vb.) Lorenzo'nun okula başlamasıyla ortaya çıkar. Üçüncü evre altı

yaş ile başlar. Hastane ortamı, EEG, MR çekimi sonucu beyin henüz bozulmaya uğramamış derecede normaldir. İşitsel olarak kulak duyuyor, fakat beyin duymuyordur. Bu evrede ALD teşhisi konur. Doktorun savına göre ALD hastası teşhisten sonra ancak 24 ay yaşamaktadır.

Filmdeki doktorun ALD tanımı ise şöyledir: *“Doymuş yağ zincirleri kusurlu. Zaman içinde yağlar beynin beyaz kısmını sarar. Yağ kılıfı da denen beyni koruyan ‘Miyelin’i yok eder.”* Miyelin yapımında rol oynayan perosisomal enzim eksiklikleri sonucu ortaya çıkan klinik tablolar içerisinde en tanınmış X’e bağlı adrenolökodistrofi’dir. Genetik metabolik defekte bağlı olarak çok uzun zincirli yağ asitlerinin serumda artması ve beyin dokusu başta olmak üzere dokulara geçmesi çocukluk ve ergenlik döneminde klinik belirtilerin ortaya çıkmasına yol açar. Klinik tablo okul başarısızlığı ve ilerleyen demansiyel tablo olabileceği gibi, lezyon lokalizasyonu ile ilgili olarak görme, işitme bozuklukları ve öğrenme güçlüğü şeklinde ortaya çıkabilir. İzleyen sürede diğer bulguların katılmasıyla tablo demansiyel sendrom, piramidal kuadriparezi, kortikal körlük ve son dönemde dekortikasyon postürü ve ölümlerle sonlanır.¹⁸

Henüz hastalığın tam olarak anlaşılmadığı ve herhangi bir tedavisinin olmadığı bir dönemdir filmdeki bu dönem. Doktor’un tavrı; *“Genelde yapıcı olmaya çalışırız. Ama bu durumda umut yok”* sözcükleriyle vurgulanırken tıbbın çaresizliği ise hasta ve yakınları hastaneden çıkarken hemşirenin kameraya son bakışıyla verilir. Son evre ise ailenin hastalığı araştırmaya başlamasıyla başlar, finaldeki kısmi zafere kadar sürer. Ailenin bilimle ortak çabaları sonucu buldukları ve Lorenzo’nun yağı adı verilen tedavi yöntemi ise tıp literatürüne geçer. Bugün hastalığın tedavisi ile ilgili olarak şöyle denilmektedir: Erken dönemde, çok uzun zincirli yağ asitlerinin serumdaki düzeylerini düşürerek, dokulara yerleşmesini önleyici tedaviler (Lorenzo’nun yağı) denenmekteyse de köklü bir tedavi yaklaşımı henüz ortaya konmamıştır.

2007 yılı yapımı Kelebek ve Dalgıç filmi; ünlü Fransız magazin dergisi Elle’de yazarlık ve baş editörlük yapan Jean-Dominique Bauby’nin gerçek hayatını anlattığı otobiyografik kitabından uyarlanmış olup Akademi Ödülleri de dahil pek çok ödül kazanmıştır. Kırk üç yaşındaki Jean-Dominique Bauby, üç hafta

süren koma hâinden sonra gözlerini açar. Bu mucizevi uyanış, doktorlar tarafından şaşkınlıkla karşılanır, çünkü Bauby fiziksel olarak hiçbir eylemi yerine getiremeye de beyin bölgesinde hiçbir sorun yoktur ve izleyici bu andan itibaren Bauby’nin iç sesiyle etrafındaki olaylara tanıklık etmeye başlar. Tek kontrol edebildiği organı sol göz kapağı olan bu adam, bir mucizeye imza atarak insanlarla göz hareketiyle anlaşmaya, dahası hayat hikayesini anlatacağı kitabını yazmaya başlar.

Kamera, herkesin seslendiği ismiyle Jean-Do’nun gözünü dünyaya yeniden açmasıyla açılır ve filmin büyük bir çoğunluğunu da izleyiciye bu açıdan gösterir. Karşısındaki doktorlara seslenen ve söylediklerine yanıt vermeye çalışanın yalnızca çaresiz bir iç ses olduğunu anlayan izleyicinin yaşadığı sıkışmışlık duygusu filmi daha ilk anda etkileyici yapmaya yeter. Diğer gözü dikilen, hayata sol gözüyle ve ruhunun alaycılığıyla bakmaya devam eden Bauby; bu hastalıkla uyandığı ilk andan itibaren kendi deyimiyle bir dalgıçtır. Dalgıç nasıl ki; derin mavi sularda bir dalgıç kıyafeti içinde sıkışır kalır, konuşamaz ama ruhu bir balık kadar özgür ve hafiftir, Jean-Do da kendi bedenine hapsolan bir zihindir artık. O’nun tanımıyla dalgıç kıyafetinden kurtulmanın iki yolu vardır; hayal gücü ve hafıza. Bu iki yoldaş, Jean-Do’nun ruhunu geçmişin ve hayallerin içinde oradan oraya gezdirir durur.

Nörolog hekimin Jean-Do’yu kendinden haberdar etmek için söyledikleri hastalıkla ilgili bir takım verileri ve belirsizlikleri de ortaya koyar: *“Serebrovasküler. Beyni besleyen kan damarı tıkanıklığı. Sigara yok, alkol yok. Buna neyin neden olduğunu bilmiyoruz. Tamamen felç olsan da her şey normal. Beynin çalışıyor. Umud var... Önceden olsa öleceğini söyledik. Artık hayatı uzatabiliyoruz. Felç, baştan aşağı. Konuşamıyorsun.”*

Serebrovasküler hastalıklar beyni besleyen damarların tıkanması veya kanaması ile ortaya çıkan, zedelene beyin bölgesi ile ilgili belirtiler veren bir hastalık grubudur. Serebrovasküler hastalıklar ölüm nedeni olarak dünyada üçüncü sırayı alırken, sakatlık oluşturma yönünden birinci sırada yer almaktadır. Serebrovasküler hastalık sıklığı toplumlar ve cinsiyetler arasında farklılık göstermektedir. Bu farklılıkta genetik faktörler kadar, yaşam tarzı farklılıkları da rol oynamaktadır.¹⁹ Ancak Jean-Do’nun hayatında bu hastalıkların risk kaynakları arasında yer alan

sigara, hipertansiyon, obezite, yüksek kolesterol bulunamamıştır. Kaldı ki; bu hastalıkların aynı bölgede yaşayan farklı ırklarda bile farklılıklar gösterdiği saptanmıştır. Toplumlararası bu değişiklikler ve orijini farklı olan toplumların da birbirlerine benzer epidemiyolojik veriler göstermeye başlamaları değişikliklerin genetik ve çevresel yönlerinin araştırılmasına neden olurken, diğer taraftan benzerliklerin oluşmaya başlaması da çevresel faktörlerin etkilerine dikkati çekmektedir. Gençlerde inme prevalansı ve insidansı ise yaşlılara göre daha fazla cinsiyet, sosyoekonomik yapı ve coğrafi özelliklerden etkilenmektedir. Aynı ülkenin farklı bölgelerinde bile genç inme için belirgin farklılıklar gözlenebilmektedir.²⁰ Genetik ve çevresel faktörlerle bu ani inmeyle tanışan hayatının seyri bir anda değişen Jean-Do için sadece zihnin yaşadığı bu tabloyu tam olarak algılamakta zorluk çekenlere betimleme zamanıdır şimdi.

Dilini oynatma ve yutma sorunu yaşayan Jean-Do'nun hayatının iki eşlikçisi vardır; fizyoterapisti ve konuşma terapisti. Konuşma terapistinin önce "bu işi başarmalıyım" arzusu; bir süre sonra "sen benim keleşimsin" dediği hastasına karşı duyduğu ilgiyle gerçek bir özveriye dönüşecek ve Jean-Do, tek gözüyle okuduğu alfabeyle bir kitap yazmayı, dahası sesler çıkarmayı başaracaktır. Ancak bu başarı pnömoni ve ardından bedeninin ölümüyle sekteye uğrasa da bu mucizevi adamdan geriye bedene sıkışmış bir zihnin etkileyici yolculuğu kalacaktır. 9 Mart 1977'de ölen ve on gün sonra kitabı basılan Jean-Dominique Bauby; geçirdiği felç ile bu biyografik filme de konu olur.

1999 tarihinde gösterime giren Patch Adams, komik, duygusal ve didaktik öğeler taşıyan Amerikan yapımı bir filmidir. Yaşanmış bir hayat hikâyesinden alınmıştır. İntihar eğilimli biri olarak girdiği akıl hastanesinde gördüklerinden sonra (filmin ilk 15 dakikasında) Hunter yani Patch Adams, kendi hayatının anlamını keşfetmiş biri olarak hastaneden çıkıp tıp fakültesine öğrenci olarak girer. Başarılı bir öğrenci olmasına karşın, ideallerinden dolayı hocalarından tepki görür. Tıp fakültesinde başlayan ve hayat boyu sürecek olan ideali; hayata mizah yoluyla renk katarak hastaların tedavi sürecine katkıda bulunmaktır. Filmin ikinci yarısında yoksul hastalar için kendi parası ve bağışlarla özel bir klinik açan Adams,

bu sırada sevgilisi Carin'ın öldürülmesiyle psikolojik, lisanssız klinik açmak sebebiyle hukuki darbeler yese de tedavi hizmetlerinde yaptıklarıyla ünü ülke çapına yayılır ve yaşamsal amacına ulaşır.

Adams'ın öğrencilik sürecinde eğitim gördüğü hastanede yaşadıkları ders konusu olabilecek öğeler içerir. Kanser hastası çocukların çocukluklarına yakışmayacak denli sevimsiz görünen servisine, palyaçoluk yaparak, kukla oynatarak renk katan Adams; dramayla, eğlendirerek tedaviye katkı sağlama yöntemlerinin öncüsü gibi görünmektedir. O'nun, ruhu sağaltma, psikolojiyi destekleyerek fizyolojik tedaviye destek sağlama yöntemi olan mizahı ve pozitif enerjisi; başta tepki çekse de zaman içinde verdiği sonuçlarla herkesi etkilemeyi başarır. Acı çeken bir hastanın başında öğrencilerine ders veren profesörün "sorusu olan var mı" repliğine; "hastanın adı nedir" diye sorarak insanilik katma becerisiyle Adams; tıp biliminin bilimselliğinin nerede bitip hümanizmin nerede başladığını ya da ikisinin birden yürütülebileceği bir sistem olup olmadığını sorgulamaktadır. En yakın arkadaşının "Tıp ciddi bir iştir, şaka değil" türünden sertliğine karşın o hastane denen, yaşam ile ölüm arasındaki soğuk mekanın iletişim becerileri ve insanilik adına sıcaklaştırılması gereken bir yer olduğu konusunda ısrarcıdır. Bu nedenledir ki; kafasında hep şu probleme yanıt aramaktadır: Çocuğu hasta ya da ölmek üzere olan birinin eline form sıkıştırmak nasıl bir sağlık sisteminin göstergesidir? Bu sistem hangi noktalardan kırılabilir?

Patch Adams'ın hayata pozitif bakışına rağmen doktorluk; yaşam ile ölüm arasında bir yerlerde iş gören doktorlar için de acı tecrübeler sahne olabilecek türden taarruzlara açık, korunmasız bir alandır. Nitekim sevgilisinin yardım etmeye çalıştığı bir psikopatça öldürülmesi başlı başına bu taarruzun göstergesi olarak yamanmıştır filme. Bu noktada senaryoda "her şeye rağmen insani olan yola devam" şeklinde mesajlarla donatılan 'ideal hekim Patch Adams' iyi kurulmuş bir film kişisi olarak karşımıza çıkar.

Tıp fakültelerinde öğrencilere hekim davranış ve tutumu ve iletişim becerileri açısından ders niteliği taşıyabilecek olan Patch Adams; sağlam senaryosu ve oyunculuğuyla göz doldurmaktadır. Akıl hastalığından mizah doktorluğuna uzanan süreçte Patch Adams

bize şöyle der: Akıl hastalarının bile kriz ile sakinleştirici arasında bir tutam özgürlüklerinin olduğu bir yerde; neden diğer hastaların yaşama dair bir özgürlükleri, gülümsemeleri, son arzuları olmasın?

Sinema ile tıp eğitimi

Bir hastalığın bir filme konu olabilmesi hastalığın temsil değeriyle ilintilidir. Sıradan bir suçlu hastalığının ya da izleyende merak uyandırmayacak bir verem hastalığının bir filme asal konu olması beklenemez. Bu durum sahne ve gösteri sanatlarında ‘dramatik olan’ın ne olduğu ile ilgili bir durumdur. Gösterim Terimleri Sözlüğü’nde “*çinde gerilim, çatışma çeşitli olaylar ve karşıtlıklar bulunan, insanla ve insan ilişkileriyle gelişen herhangi yapıt ya da olay*” dramatik olarak tanımlanmaktadır.²¹ Bu olaya ilgi çekicilik, merak, psikolojik ve sosyolojik boyutları eklediğinizde bir hastalığın temsil değeri ile ilgili veriler ortaya çıkmış olur.

Genel öğretim metotları içinde; ‘anlatım’, ‘soru-cevap’, ‘tartışma’, ‘problem çözme’, ‘laboratuvar’ gibi konvansiyonel yöntemlerin yanı sıra son zamanlarda hemen bütün öğretim kademelerinde, özellikle de öğretimin düzeyi arttıkça daha çok kullanılan ‘örnek olay incelemesi metodu’ dikkat çekmeye başlamıştır. ‘Case-work’, ‘case-study’, ‘case-method’ da denilen bu yöntem, sık sık simülasyon (benzetim) oyunu, karar veya plan oyunu gibi teknikleri kullandığı için, bu tekniklerin adı ile de anılmaktadır. Örnek olaylar görsel, yazılı birçok kaynaktan derlenebilir. Öğrenci veya öğretici, bir trafik kazasını, çevre sorununu, spor kavgasını veya dostluğunu, tıbbi veya hukukî bir olayı sözel olarak veya resim, film gibi tekniklerle sınıfa getirir. Kısa bir sunumdan sonra öğrenciler bu konudaki fikirlerini, yani olayın nedenlerini, gelişimini ve mümkün sonuçlarını ortaya koyup tartışır. Seçilen olay iyi bir olay ise bunun geliştirilip yaygınlaştırılması yolları, kötü bir olay ise bunun engellenmesi ve düzeltilmesi yolları hep beraber ortaya konmaya çalışılır. Hemen her alanda rahatlıkla uygulanabilecek ve verimli öğretim sonuçları alınabilecek bir öğretim yöntemidir. Öğrenciler burada aynı anda problem çözme tekniklerini, işbirliği içinde öğrenme, rol oynama gibi teknikleri de rahatlıkla kullanabilirler.²²

Örnek olay tekniğinde ele alacağımız ek materyalin film gösterimi olduğunu düşünürsek;

seçilen filmin gerçeklikle olan bağının gerek yönetmenlik, gerek senaryo ve gerekse oyunculuk açısından yeterliğinin, filmin toplu gösterimi yapılmadan önce uzman öğretici tarafından sorgulanması gerekebilir. Gişe kaygısı taşıyan ya da salt sanatsal bir filmin bir hastane ekibi ya da doktorlar tarafından yapılması beklenemez ancak ele aldığımız konuyla ilgili olarak hastalıkla ilgili kullanılan ana motifin gerçek, yan motiflerin ve hastalıkla yaratılan bireysel-toplumsal sonuçların da gerçeklikle işbirliği içinde yoğrulması beklenebilir. Anlatı filmi gerek kurgusu gerek kamera çekimleri ve gerekse dili açısından yönetmene özgü bir dünya yaratabilir. Burada önemli olan yaratılan dünyada kullanılan hastalığın olabilir olmasıdır. Akıl Oyunları filminde yönetmen seyirciyi şaşırtarak şizofreni hastasının kafasındaki hayali karakterleri gerçek gibi sunmuş ve bizi bile inandırmış olsa da ve Temple Grandin filminde yönetmen Temple’ın kafasındakileri hayali imgeler ve karelerle seyirciye yansıtmışsa da filmlerdeki şizofreni ve otizm hastalıkları bir o kadar gerçekçidir. Patch Adams filminde Adams; kendi zamanı içinde aykırı bir hekim olarak görülse de, bugün için dilek gerçekleştirme kampanya ve derneklerinden drama ve kuklanın girdiği lösemili çocuklar servisine kadar olası bir sağlık hizmetini tek başına sunmaktadır. Bu anlamda soğuk ve ciddi bir beyaz önlüğe eklenen insani öğeler sebebiyle simgesel bir değer taşır.

Sonuç

Film; eğitimde örnek olay metodu ve rol oynama tekniği ile iç içe geçmiş bir eğitici materyal olarak kullanılabilir.

Film; rol oynama yöntemiyle öğretimin tamamlanmış hâli olarak karşımıza çıkar. Bu durum öğrendiklerimizi daha sonra pratiğe dökme geleneğini bozarak şu anda, şimdiki zamanda teorik-pratik öğrenme sağlayarak, bilgiyi kabullenmeyi kolaylaştırır, süreci bütün olarak görebilmeye olanak sağlar.

Filmi izleyen kişi; yaratılan illüzyon ile filmin içine girebilir, kendisiyle (doktor rolü) ve çevresiyle (hasta rolü) özdeşlikler kurabilir.

Film sanat ve eğlence sektörünün bir uzantısı olarak izleyeni sıkmadan, didaktik olmadan mesajlarını verir. Bu anlamda haz alarak öğrenmeyi beraberinde getirir.

Film ele aldığı yaşam veya yaşamlarda; gerçek

hayatın bir kesitini ya da bütünü ele alır. Bu; bir insanın takip edemeyeceği türden bir sürecin, yaklaşık iki saatlik bir zaman diliminde sunumudur. Bu anlamda hastalığa sadece biyolojik değil psikolojik ve sosyolojik sonuçlarıyla ve mikro değil makro ölçekli bir bakışı da beraberinde getirir.

Öneriler

Toplu gösterimi yapılacak filmdeki olay dizisinin ağırlıklı olarak bir hastalığı ve göstergelerini ele alıp almadığı denetlenmelidir.

Hastalık konulu filmin topluca izlenimi yapıldıktan sonra konuyla ilgili uzman doktorun yönetiminde tartışma ortamı yaratılmalıdır.

Rastlanılan örnek olaylarla karşılaştırması yapılabilir.

Filmde karşılaşılan hekimlerin hastalıkla ilgili bilgi, tavır ve yöntemleri sorgulanabilir. “Siz olsaydınız ne yapardınız?” ekseninde soru-cevap şeklinde sağaltılabilir.

KAYNAKLAR

- Bordwell D, Thompson K. Film Sanatı. Ankara: De Ki Basım Yayınları, 2009: 75.
- Lotman MY. Sinema Estetiğinin Sorunları. Ankara: Öteki Yayınları, 1999: 71.
- Sözen M. Anlatı mesafesi-anlatı perspektifi kavramları, sinematografik anlatı ve örnek çözümler. Zonguldak Karaelmas Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi 2008; 4(8): 121-145.
- Bilgiç F. Türk Sinemasında 1980 Sonrası Üslup Arayışları. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 2002: 86.
- Carter A. Angela Carter's Book of Fairy Tales (Introduction). London: Virago Publishers, 2005.
- Levinson B (yönetmen), Yağmur Adam (film). USA: United Artists, 1988.
- Jackson M (yönetmen), Temple Grandin (film). USA: 2010.
- Evans M (yönetmen), Kar Pastası (film). UK-Canada: 2006.
- Howard R (yönetmen), Akıl Oyunları (film). USA: Universal Studios, 2001.
- Miller G (yönetmen/senarist), Lorenzo'nun Yağı (film). USA: Universal Pictures, 1992.
- Demme J (yönetmen), Philadelphia (film). USA: TriStar Pictures, 1993.
- Schnabel J (yönetmen), Kelebek ve Dalgıç (film). Fransa: Pathé Renn Productions, 2007.
- Shadyac P (yönetmen), Patch Adams (film). USA: Universal Pictures, 1988.
- Bluem W. Documentary in American Television. New York: Hasting House Publishers, 1965: 33.
- Özcan Ö, Emir BS. Otizm ve genetik. İçinde: Sessiz Adımlar. Malatya: 2012, 6.
- Ünal Ö, Kara B. Otistik spektrum bozuklukları. İçinde: Anıl G (ed). Çocuk Nörolojisi, Türkiye Çocuk Nöroloji Derneği, Matbaacılık, 2010: 259.
- Happe FG. Wechsler IQ profile and theory of mind in autism: a research note. J Child Psychol Psychiatry 1994; 35: 1461-1471.
- Eraksoy M, Demir GA. Merkezi sinir sisteminin miyelin hastalıkları. İçinde: Öge AE (ed). Nöroloji, İstanbul: Nobel Tıp Kitabevi, 2004: 506.
- http://anh.gov.tr/index.php?option=com_content&view=article&id=540:serebrovaskuler-hastalk-beyin-damar-hastalklar&catid=27:sa-ki,
- Öztürk Ş. Serebrovasküler hastalık epidemiyolojisi ve risk faktörleri - dünya ve türkiye perspektifi. Turk J Geriatr 2009; 13: 51-58.
- Nutku Ö. Gösterim Terimleri Sözlüğü. Ankara: Türk Dil Kurumu, 1983: 41.
- Ergün M, Özdaş A. Öğretim İlke ve Yöntemleri. İstanbul: Kaya Matbaacılık, 1997.